

СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНСТИТУТА ЗА ЛИТЕРАТУРА ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Институтът за литература при БАН има 76-годишна история (учреден е през 1948 г.) и е сред модерните академични продължители на научно-просветителските традиции на Българското книжовно дружество, залегнало в основата на Българската академия на науките.

Мисия на Института за литература е да изследва българската и световната литература в широк проблемен спектър, обвързан с развитието на съвременните тенденции в литературознанието и хуманитаристиката, и да разпространява натрупаните знания.

В Института за литература се осъществяват литературноисторически изследвания, текстологични, интерпретативни и теоретични разработки. Работи се активно в области като литературна история, литературната теория, сравнителното литературознание, теорията на превода, рецепцията на преводни текстове. Проучват се и се обработват архиви, създават се библиографски корпуси. Поради изследователския профил на работата и високите критерии за селекция на научния състав Институтът се е утвърдил като водещо научно звено в областта на българската литературна история (от Средновековието до съвременността), има теоретична школа с устойчиви традиции и емблематични имена, поддържа много добра динамика на компаративистичните и интердисциплинарните разработки.

В Института за литература се създават научни издания (монографии, сборници, многотомни трудове), енциклопедична, речникова, био-библиографска и друга справочна литература, електронни бази данни с художествена и научна литература, тематично организирани дигитални библиотеки, корпуси с обработени архивни материали и с дигитализирани стари и труднодостъпни издания, антологии, критически текстове и различни дигитални продукти с научно-образователни функции, както и множество по-малки по формат дигитални форми (образователни курсове и филми, видеолекции, дигитални изложби и др.). Провеждат се национални и международни научни форуми и семинарни занимания.

В Института се реализират множество проекти, чиято крайна цел е създаването на интегрални продукти с отворен достъп (сайтове, съдържащи научна и научноприложна информация, архиви и стара периодика, дигитални хранилища и изложби, видеолекции и др.). Така емпиричният литературен материал и интерпретативно разгърнатото знание за него се превръщат в достояние на научната общност и на широката общественост в страната и чужбина, стават приложими за научни, образователни и социокултурни цели.

Институтът за литература е ангажиран и с редица дейности, пряко насочени към *развитието на образованието* на различни негови нива: обучение на докторанти, програми за развитие на млади учени и постдокторанти, специализации на чуждестранни българисти, стажантски програми, семинари с ученици, студенти и преподаватели, литературни работилници и др.

Общата посока на организация и развитие на работата в ИЛ е свързана с насърчаването и разработването на нови изследователски полета и подходи и по-гъвкави практики на работа, като се даде пространство за идеи и инициатива на цялата колегия чрез професионален диалог на всички нива.

Стратегията на Института е пряко свързана с Мисията на Института, както и с актуалните условия и перспективи, в които се развиват литературознанието и хуманитаристиката в България и света.

Приоритетите на Стратегията са съобразени с конкретни фактори, като: структурата, нормативната уредба, дейностите и условията на работа в Института за литература; нормативната уредба на работата в Българската академия на науките (Закон за БАН, Устава на БАН, Правилника на БАН за прилагане на ЗРАСРБ); научностратегическия контекст на развитие в рамките на БАН (Стратегията за развитие на БАН (2018 – 2030), Националната стратегия за развитие на научните изследвания до 2030 г., Европейската рамкова програма за научни изследвания „Хоризонт Европа“ (2021 – 2027)).

В настоящата Стратегия са залегнали четири основни линии при формиране на актуалните целеви политики: по-отчетливата ориентация на Института за литература към научноизследователските дейности, свързани с утвърждаването му в Европейското изследователско пространство; активното развитие на международната дейност на Института; стимулирането на кариерното развитие на неговите учени; привличането на докторанти и млади учени и специалисти.

Стратегически задачи на Института за литература са:

- реализиране на научни и научноприложни екипни и индивидуални дейности и изследвания, фокусирани върху *съхранението и популяризирането* на литературно и културно наследство;
- разработване на проблематиката на *националната и европейската литературна и културна идентичност*;
- разработване на *актуални глобални хуманитарни проблематики* чрез прилагане на *интердисциплинарни подходи* в случаите, в които това е необходимо за постигане на комплексност и пълнота на изследването;
- разработване на *иновативни подходи* в науката, образованието и културата;
- създаване на *електронни научни издания и на интегрални научни и научноприложни продукти* с отворен достъп до информация;
- използване на *съвременни технологии* в обработката на емпиричния материал и в разпространението на резултатите от изследователската работа.

Приоритети в работата на Института за постигане на заложените стратегически задачи са:

I. 1. Научна работа.

- Развитие на научната работа в Института с акцентиране върху научноизследователските дейности и провеждане на фундаментални научни изследвания. (Този приоритет е пряко свързан със стратегическия контекст на БАН за настоящия период.)
- Повишаване на публикационната активност на учените в Института с фокус върху изданията, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

- Увеличаване на броя на цитиранията – чрез активни национални и международни академични сътрудничества, изяви на научни форуми, публикации в престижни научни издания и в електронни издания с отворен достъп, създаване на такива издания в рамките на ИЛ и др.

I. 2. Кариерен растеж.

- Насърчаване на кариерното израстване на учените в Института за литература.
- Развиване на политика в подкрепа на младите специалисти в Института: привличане на докторанти, млади учени и способни млади специалисти; подпомагане на научното им развитие чрез консултации, сътрудничество и менторство; насочване към програми за научно развитие, проекти за млади учени и докторанти, специализации и обучения в лидерски програми; създаване на Център за млади специалисти; привличане на специализанти и стажанти (възстановяване и създаване на нови стажантски програми).
- Стимулиране на професионалната мобилност на учените от Института чрез по-активното използване на възможностите на програма „Еразъм+“ и други международни програми, на проекти по ЕБР, на национални и международни проекти и специализации.
- Създаване на баланс между проектните ангажименти и индивидуалните научни разработки.
- Проучване на професионалните потребности на служителите от ненаучния състав (специалисти с висше образование) и съдействие за посещение на курсове – езикови, компютърни, квалификационни.

I. 3. Издания на Института за литература и Издателски център „Боян Пенев“.

- Подготовка на *Studia Litteraria Serdicensia* за включване в Scopus.
- Организиране на част от текущите издания на ИЛ в научни поредици, които да могат да бъдат включени в световноизвестни бази данни с научна информация.
- Оптимизиране на работата на Издателски център „Боян Пенев“ чрез кадрова реорганизация, определяне на годишен лимит на изданията и спазване на времевия график за подготовката им.

I. 4. Международна дейност.

- Разширяване на международната научна дейност на Института чрез реализиране на научни форуми и специализации в чужбина, съвместни проекти с чуждестранни академични институции, активиране на контактите с чуждестранни българисти.
- Грижа за чуждестранната българистика чрез дейности в помощ на работата на българските лектори в чужбина и техните студенти и докторанти, създаване на

дигитални научно-образователни продукти за техните потребности, обучение на чуждестранни специализанти в ИЛ.

- Целево подпомагане на мобилността на учените от ИЛ за командировки, свързани с работа с архиви и библиотеки, за участия в изследвания и конференции в чужбина (чрез проекти по ФНИ и ЕБР, чрез програмата „Еразъм+“, с външно финансиране и със средства на Института).

I. 5. Своевременно усъвършенстване на нормативната уредба на ИЛ.

I. 6. Организация на научната и административната работа в рамките на ИЛ.

- Пропорционално разпределение на част от административната натовареност в Института; доразвиване на работната организация чрез оперативни екипи и комисии.
- Задълбочаване на професионалното сътрудничество между секциите чрез проектна дейност.
- Насърчаване на семинарната дейност като среда за развиване на идеи и за създаване на научни проекти.
- Продължаване на тенденцията за стимулиране на работната активност на учените чрез финансови поощрения (при разпределянето на средствата от Компонент 2 след атестация и от външни източници).

I. 7. Сътрудничество с научни, образователни, културни и други държавни институции.

- Разработване на съвместни проекти (в т.ч. и интердисциплинарни) с други научни институции.
- Продължаване и разширяване на проектната дейност, свързана с образованието (в средните училища и висшите учебни заведения).
- Поддържане и развитие на експертната дейност на учените от ИЛ.

I. 8. Обществено присъствие на Института за литература и популяризиране на дейността му.

- Популяризация на работата на Института чрез: дигитални изложби, образователни филми, семинари с учаци, творчески работилници, срещи с писатели, медийни изяви и други дейности и събития, представящи работата на ИЛ пред обществеността.
- Създаване на кратка история на Института за литература.
- Създаване на представителен филм за Института.
- Поддържане на активни работни контакти с медиите.

II. СТРУКТУРНИ ЗВЕНА

1.1. Комисии и екипна административна работа.

- Създаване на **Комисия за научни стратегии**, която – по аналог на съответната комисия в рамките на ОС на БАН, да работи върху едно по-усъвършенствано и целенасочено стратегическо развитие на научноизследователската дейност на Института. Нейни приоритети ще бъдат: успешните посоки на научна дейност, повишаването на цитируемостта, покачването на рейтингите на изданията на ИЛ, повишаването на професионалната мобилност на учените (търсене на повече възможности за конферентна и временна изследователска дейност в чужбина), насочването и консултирането на проектната дейност и други проблеми, свързани с управлението на научната работа.
- Създаване на временно функциониращи оперативни екипи за решаване на конкретни задачи, периодично обсъждане и търсене на решения.

1.2. Център за млади специалисти

Създаване на **Център за млади специалисти** със следните дейности:

- Среци на млади учени и докторанти от Института за литература с цел обмен на опит и идеи, свързани с проекти, програми, стипендии, специализации и връзки с образователни институции.
- Среци с колеги от други академични институции, насочени към: обмен на научноизследователски, проектен и организационен опит; създаване на ефективни професионални контакти и съвместни проекти; проучване на интересите и възможностите за съвместни докторски програми и за споделени специализирани курсове за докторанти и млади учени.
- Насочване на постдокторантите и младите учени към съответни академични конкурси и програми, обмен на опит при подготовката на проекти, споделяне на опит, свързан с публикуване в периодични издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни.
- Насочване на докторантите в избора им на специализирани и компютърни курсове; създаване на начална ориентация в написването на дисертационните трудове, насочване към участия във форуми и реализиране на публикации.
- Привличане на млади изследователи и докторанти: организиране на срещи и уебинари за кандидат-докторанти с цел запознаването им с докторските програми на Института за литература и с възможностите за по-нататъшна професионална реализация в него.

- Обмен и реализация на идеи, свързани с популяризирането на дейността на Института в медиите и социалните мрежи.

3. НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

- По-ефективно разгръщане на **международната активност** на Института (оптимална комуникация с чуждестранните българисти и българските лектори зад граница.
- Разработване на **нови проблематики**, актуални в Европейското изследователско пространство.
- Обновяване на интереса и работата в области като **изворознанието, текстологията, архивистиката**.
- Продължаване на работата по „маргинални“ проблематики, като **емигрантската и малцинствената литература, „малките“ литератури**.

3.1. Индивидуална научноизследователска дейност

- Насърчаване на индивидуалната научноизследователска дейност с поглед към **генерални проблематики** с цел създаване на трудове, които съчетават изследователските и творческите интереси на учените, от една страна, с широкообхватна научна и обществена полза и значимост, от друга, както и продължаване на традициите в създаване на големи енциклопедични и справочни издания).

3.2. Научноизследователски проекти

- Продължаване на работата изпълнение и разработване на нови **научноизследователски проекти с външно финансиране и на научноизследователски проекти с бюджетно финансиране** – проекти за фундаментални научни изследвания, образователни проекти, проекти за културно наследство и др. Засиленото фокусиране върху научноизследователската работа, съответстващата ѝ публикационна активност и цитируемост е в синхрон и с политиките на БАН, заложили в Стратегията за развитие на БАН от 2018 до 2030 г. и произтичащи от Националната стратегия за развитие на научните изследвания до 2030 г., както и от Европейската рамкова програма за научни изследвания „Хоризонт Европа“ за периода 2021 – 2027. За тези цели актуалните приоритети са *доизграждането на национални и международни мрежи за научни изследвания, повишаването на качеството на научните изследвания и стимулирането иновационните дейности*.
- По-активно използване на възможностите по линия на ЕБР (еквивалентната безвалутна размяна) и програмата „Еразъм+“, особено от младите изследователи.

- Развиване на постоянните институтски проекти, които са доказали продуктивността си, и проектите с изтекло финансиране, които имат ресурс да се превърнат в постоянни проекти на ИЛ (имат видима научна/научноприложна и обществена значимост и потенциал за устойчива резултатност).
- Целево обсъждане на **гъвкави международни проектни практики**.
- Съчетаване на индивидуалните интереси на изследователите с избора и концепциите на проектните теми в търсене на баланс между творчески и проектен ритъм.

3.3. Конферентна и семинарна дейност.

- Насърчаване на **съвместни конференции с други научни институции** (български и чуждестранни) с цел създаване и развиване на контакти, обмен на идеи и подходи.
- Насърчаване на конференции в **модерни проблематики**, като например „трансхуманизъм“, „изкуствен интелект“, „екокритика“ и др., както и във вече по-разработени **интердисциплинарни тематики**, като „съвременно образование и литература“, „утопия и дистопия“, джандър изследвания и др.
- Насърчаване на **семинарните и конферентните срещи с излъчване на живо** като практика в целия институт.

3.4. Публикационна активност, цитируемост, покачване на наукометричния рейтинг.

- Реализиране на публикации в национални и международни издания, индексирани в световноизвестни бази данни.
- Придвижване на изданията на ИЛ към бази данни с по-висок наукометричен статут.
- Следване на политиката за Отворена наука с оглед на една по-свободна професионална комуникация, базирана на видимостта на публикациите.
- Насърчаване на двуезичните издания с цел по-широк езиков достъп до разработките на ИЛ и съответно – по-голяма цитируемост на трудовете на учените от Института и по-висок наукометричен рейтинг на работата му.

4. НАУЧНОПРИЛОЖНА ДЕЙНОСТ

4.1. Дигитализация, съхранение и популяризация на литературно и културно наследство

- Продължаване на дейностите по **дигитализация, съхранение и популяризация на литературно и културно наследство**
- Създаване на **дигитални музейни сбирки, изложби и филми**, свързани с развитието на българската литература и култура и техните диалози със света, и сътрудничество с чуждестранни университети, библиотеки, архивистки и културни институции.

4.2. Създаване на справочни издания, литературни анкети, обогатяване на архивен фонд

- Продължаване на работата по създаване и дигитализиране на **справочни издания**, като трансформацията в дигитални издания би отворила пространство за научното надграждане на справочните издания.
- Продължаване на дейността на литературното анкетиране, **създаване на литературни анкети** (в различни формати), реализиране на срещи с писатели.
- Поддържане и обогатяване на **архивния фонд** на Института за литература.
- Организиране на **тематични курсове** с млади специалисти и докторанти с цел обучение в работата с архиви, документи и библиография.

5. ОБРАЗОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

5.1. Обучение на докторанти:

- Организиране на **уебинари за кандидат-докторанти**, на които младите хора се запознават с профилите на докторските програми в Института и с възможностите за професионална реализация след защитата на дисертациите си.
- Създаване на нови **специализирани курсове**, съобразявайки се с интересите на самите докторанти.
- Организиране на **работни семинари за студенти**, чрез които те се запознават и с работата по проекти, както и с възможностите за специализиране чрез разработване на докторантура.
- Създаване на **Център за млади специалисти**.

5.2. Обучение на специализанти и консултиране на чуждестранни учени (българисти, слависти, балканисти).

5.3. Развиване на стажантските програми на ИЛ и/чрез активирането им за нуждите на проектната работа.

5.4. Преподавателска работа на учени от Института за литература във висши учебни заведения,

5.5. Български лекторати зад граница – ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ е извънредно добра инициатива на БАН за възстановяване на международните изследователски мрежи в областта на българистиката и за активиране на дейността на лекторатите.

5.6. Развиване на дейности в подкрепа на средното и висшето образование:

- Създаване на **научно-образователни дигитални курсове, на видеолекции, познавателни видеа и филми, на подкасти и интерактивни електронни продукти** с цел по-пряко и ефективно обращение на знания и идеи в българските научни, образователни и културни среди, в българското общество и сред чуждестранните българисти и българските общности в чужбина.
- Създаване на **помагала** (дигитални, а при необходимост – и книжни) за българското образование и за изучаването на българска литература и култура в чужбина.
- Активиране на контактите с Асоциацията на учителите по български език и литература (АУБЕЛ) и Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ).
- Организиране на **срещи с писатели** и на **читателски форуми**, на които ученици, студенти и учители да влязат в пряк контакт с водещи фигури в българската литература и култура.

6. ЕКСПЕРТНА ДЕЙНОСТ И ДЕЙНОСТ В ПОМОЩ НА ДЪРЖАВНИ И ОБЩНСКИ ИНСТИТУЦИИ

- Продължаване на реализацията в **експертната и оценителската дейност**, както и на дейността в полза на държавни институции.

Популяризацията на резултатите от работата на Института за литература, представянето на научни и научнопопулярни събития в медиите, участията на неговите учени в тематични телевизионни и радиопредавания.

7. ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

- Оптимизиране на организацията на работа в Издателски център „Боян Пенев“.
- Търсене на **конкурсно финансиране** на изданията.
- Разширяване на **разпространението**.
- Създаване на **електронни книги**, дейност, която съответства на политиката на БАН за отворена наука и би способствала и пряко за повишаване на цитируемостта.

8. МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

- Разширяване на международните контакти.
- Насърчаване на чуждестранните специализации, особено за млади изследователи.
- Разработване на интереса на чуждестранни българи към работа с Института.
- Търсене и използване на научни проекти и програми, създаващи възможности за международно сътрудничество: програмата „Еразъм+“, проекти с европейски научни организации по механизма за междуакадемичен обмен ЕБР, създаване на нови двустранни споразумения, реализиране на международни проекти с финансиране от национални и европейски фондове за подпомагане на науката, образованието и културата.
- Активно сътрудничество на ИЛ с **българските лекторати зад граница** чрез: подкрепа към лекторите; насърчение на колеги от ИЛ да кандидатстват за лекторски позиции; представяне на проекти и публични лекции на учени от ИЛ пред аудиториите на лекторатите; създаване на дигитални научно-образователни курсове, бази данни и учебни помагала в подкрепа на развитието на българистиката в чужбина.
- Създаване на **двуетичните научни издания**, които на свой ред биха оказали влияние в разширяването на международната известност и увеличаването на цитируемостта на трудовете, създавани в Института за литература.

9. БИБЛИОТЕЧНО И ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ

- Създаване на **дигитално хранилище** и постепенна дигитализация на застрашени издания.
- **Рестаурация** на ценни застрашени издания.
- Селективно попълване на библиотечния фонд с **нови издания**.